

# Scienceparkdromen

Arnoud Lagendijk

In de rubriek Klassiekers gaat AGORA in op boeken die niet vers van de pers komen, maar nog steeds uiterst relevant zijn. Deze keer 'High-Tech Fantasies: Science Parks in Society, Science and Space' van Massey, Quintas en Wield uit 1992.

Vorig jaar liet Alexander Klöpping in het Nederlandse televisieprogramma 'DWDD University' fraaie beelden zien van de campus van Google in het 'mekka van nerds', Silicon Valley. De boodschap was duidelijk. In zulke fantastische gebouwen, met zulke geweldige voorzieningen, in zo'n fraaie groene omgeving, daar gebeurt het: kennisontwikkeling, innovatie, valorisatie, concurrentiekracht en welvaartsontwikkeling. In 1951 vormde de aanleg van Stanford Research Park het begin van Silicon Valley en van een wereldwijde successtroom van scienceparks. In Nederland zijn we trots op onze High Tech Campus in Brainport Eindhoven, en hebben we volgens het rapport 'Actueel beeld campussen in Nederland' van Buck Consultants vijftig 'echte' innovatiecampussen.

## Scienceparks zijn de nieuwe scharnierpunten van de opkomende kenniseconomie

In 1992 publiceerde Massey, Quintas en Wield de resultaten van hun studie naar de ontwikkeling van scienceparks in Groot-Brittannië. Het boek, dat de veelzeggende titel kreeg 'High-Tech Fantasies: Science Parks in Society, Science and Space', betoogde dat scienceparks niet alleen een nieuwe trend vormen in bedrijfs- en kantoorlocaties en vastgoedontwikkelingen. Ze zijn een manifestatie van veel meer. Ze vormen de nieuwe scharnierpunten van de opkomende kenniseconomie. In tegenstelling tot de traditionele, laagtechnologische 'vuile' productie, staan scienceparks voor schone productie gestuurd door kennisvalorisatie. Ze staan ook voor een nieuwe sociale en ruimtelijke arbeidsverdeling. Naast de klassieke productiewerker en academicus verrees daar nu de hoogopgeleide, ondernemende kenniswerker, die in plaats van op z'n fiets met zijn rode Lamborghini naar zijn glazen kantoor scheurde, gelegen in een fraai vormgegeven teletubbylandschap.

Met deze verbreding plaatsten de auteurs zich in de toen in opkomst zijnde kritisch geografische stroming. Een kritische blik zag achter de high-techglitter een wereld gedomineerd door blanke mannelijke carrièrejagers die geen tijd hadden voor gezin en geen boodschap hadden aan solidariteit tussen arbeiders. Het bekritiseerde ook hoe deze high-tech, die zichzelf zag als vervanger van tot ondergang gedoemde industriële activiteiten (en bijbehorende klasse), veelal dreef op directe

en indirecte staatssteun. Bovendien onthulde een gedetailleerde analyse van twee scienceparks, Cambridge en Aston, een grote afstand tussen beeld en werkelijkheid. Veel bedrijven bleken helemaal niet zo innovatief te zijn, maar weinig relaties te onderhouden met de universiteit en andere lokale bedrijven, en zeker geen belangrijke rol te spelen in kennisvalorisatie. Ook de betekenis voor de regionale economie bleek gering te zijn. Het boek leverde dus een belangrijke bijdrage aan de ontmythologisering van de scienceparkdroom, iets wat tot de dag van vandaag een belangrijk thema van studie en debat vormt.

De auteurs zetten ook de toon voor de relationele benadering in de geografie. Deels bouwde dit voort op de kritische aandacht voor sociale en politieke relaties tussen klassen, organisaties en gebieden. Een belangrijke vernieuwing was het terugbrengen van deze relaties tot concrete materiële vormen, en de wijze waarop deze betekenis kregen op lokaal en bovenlokaal niveau. De omvorming van materie tot symboliek bleek in zichzelf een heel effectieve strategie te zijn. De hoogtechnologische fantasie trok aandacht, subsidies, investeringen. En zo kwamen die innovatiecampussen er toch...al was het meer op basis van prestige dan kennis.

Hoe is het twintig jaar later? Een deel van de kritiek houdt duidelijk geen stand. Scienceparks hebben geen nieuwe sociale en ruimtelijke arbeidsverdeling ontketend, noch heeft het de bakermat gevormd van een nieuw type werknemer. Ontegenzeggelijk is de ruimtelijke economie dramatisch veranderd, maar scienceparks hebben daarbij maar een beperkte rol gespeeld. Overigens is dit in lijn met reacties die het boek na publicatie ontving. Volgens reviewers trokken de auteurs wel heel sterke conclusies uit de observaties in Cambridge en Aston. Wat wel een enorme vlucht heeft genomen, is de symbolische betekenis van scienceparks (zie Van der Zee & Olders elders in deze AGORA). Vooral de koppeling van het materiële en het symbolische rondom een ruimtelijke investering maakt dit boek duidelijk tot een klassieker. Het vormde de basis voor verdere theoretische uitwerkingen en empirische toepassingen van Massey en vele andere relationele auteurs. En het blijft een belangrijke inspiratiebron voor talloze kritische studies over innovatieve plekken, van campussen tot hele 'Valleys'.

**Arnoud Lagendijk (a.lagendijk@ru.nl) is hoogleraar economische geografie aan de Radboud Universiteit Nijmegen.**